

**YOSHLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASH HAMDA
OILADAGI MAS’ULIYAT HISSINI OSHIRISH MASALALARI**

Mansurova Guluzro Bahodirjon qizi

Andijon viloyati Oltinko‘l tumani 24- maktab psixologi

Nazirova Zulxumorxon Zuhridin qizi

Andijon viloyati Oltinko‘l tumani 19- maktab psixologi

Raximova Feruzaxon Zokirjonovna

Andijon viloyati Oltinko‘l tumani 20- maktab psixologi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash, ularda oilaviy qadriyatlarni shakllantirish va mas’uliyat hissini oshirish masalalari yoritiladi. Oila qurishga psixologik tayyorgarlik, o‘zaro hurmat, muloqot madaniyati hamda tarbiyaviy omillarning ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: yoshlar, oila, oilaviy hayot, mas’uliyat, psixologik tayyorgarlik, tarbiya, muloqot, qadriyatlar, ijtimoiy muhit, o‘zaro hurmat.

KIRISH

Oilaviy hayotga tayyorlash — bu yoshlarni kelajakda oila qurish va uni to‘g‘ri boshqarishga psixologik, ma’naviy, ijtimoiy va iqtisodiy jihatdan tayyorlash jarayonidir. Bu jarayon orqali inson turmush o‘rtog‘i bilan sog‘lom munosabat qurish, mas’uliyatni his qilish va oilaviy hayotdagi vazifalarni to‘g‘ri bajarishni o‘rganadi.

Oilaviy hayotga tayyorlash — bu faqat turmush qurishga emas, balki: oila a‘zolari bilan to‘g‘ri muomala qilish, muammolarni tinch hal qilish, mas’uliyatni his qilish, bir-birini tushunish va hurmat qilishga o‘rgatishdir.

Asosiy yo‘nalishlari:

Psixologik tayyorgarlik:

- sabr-toqat, murosaga kelish

ilmiy –amaliy anjuman

- his-tuyg‘ularni boshqarish
- turmush o‘rtog‘ini tushunish

Ma’naviy-axloqiy tayyorgarlik:

- hurmat, sadoqat, mehr
- oilaviy qadriyatlarni bilish
- Ijtimoiy tayyorgarlik
- jamiyatda o‘z o‘rnini topish
- qarindosh-urug‘lar bilan munosabat

Iqtisodiy tayyorgarlik:

- oila budjetini yuritish
- mas’uliyatli bo‘lish, mehnat qilish

Nima uchun muhim?

- Ajralishlarning oldini oladi
- Oilada tinchlik va totuvlikni ta’minlaydi
- Farzand tarbiyasini to‘g‘ri yo‘lga qo‘yadi
- Baxtli va barqaror oila yaratishga yordam beradi.

Oila — jamiyatning eng muhim ijtimoiy institutlaridan biri bo‘lib, unda shaxsning asosiy qadriyatlari, xulq-atvori va hayotiy qarashlari shakllanadi. Shu sababli yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash — bu ularni turmush qurishga nafaqat moddiy, balki psixologik, ijtimoiy va ma’naviy jihatdan tayyorlash jarayonidir. Bu jarayonda ularga o‘zaro hurmat, sabr-toqat, mas’uliyat va muloqot madaniyatini singdirish muhim hisoblanadi.

Oilaviy hayotda muvaffaqiyat ko‘p jihatdan shaxsning mas’uliyat hissiga bog‘liq. Yoshlar o‘z majburiyatlarini anglab yetishi, oila a‘zolariga nisbatan hurmat va e‘tiborli bo‘lishi zarur. Mas’uliyatli shaxs oilaviy muammolarni tinch yo‘l bilan hal qila oladi.

Psixologik tayyorgarlik oilaviy hayotning muhim omillaridan biridir. Yoshlar turmush qurishdan oldin o‘z xarakteri, qiziqishlari va hayotiy maqsadlarini anglab yetishi, kelajakdagi turmush o‘rtog‘i bilan o‘zaro moslashuvga tayyor bo‘lishi kerak.

Ota-onalar yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashda muhim rol o‘ynaydi. Ular farzandlariga to‘g‘ri tarbiya berishi, oilaviy qadriyatlarni o‘rgatishi va hayotiy tajribasi bilan o‘rtoqlashishi lozim. Ta‘lim muassasalari ham bu jarayonda faol ishtirok etishi zarur. Maktablarda va oliy o‘quv yurtlarida oilaviy hayotga tayyorlash bo‘yicha treninglar, suhbatlar va ma‘ruzalar o‘tkazilishi foydali hisoblanadi.

Muloqot madaniyati oilaviy munosabatlarning asosini tashkil etadi. O‘z fikrini to‘g‘ri ifoda etish, boshqani tinglash va hurmat qilish oiladagi muhitni sog‘lom saqlaydi. Shuningdek, yoshlarni iqtisodiy jihatdan ham tayyorlash muhimdir. Oilani moddiy ta‘minlash, rejalashtirish va tejamkorlik ko‘nikmalari oilaviy barqarorlikni ta‘minlaydi. Jamiyatda sog‘lom oilaviy muhitni shakllantirish uchun yoshlarni ijobiy qadriyatlar asosida tarbiyalash zarur. Bu kelajakda mustahkam va baxtli oilalarning ko‘payishiga xizmat qiladi. Yuqori sinf o‘quvchilarini oilaviy hayotga tayyorlash jarayonining ijtimoiy pedagogik xususiyatlarida quyidagi omillarga e‘tibor qaratishimiz lozim. Jumladan:

- tafakkur nima? - (arab - fikrlar majmui) - muayyan ijtimoiy guruh, qatlam, millat jamiyat, davlat manfaatlari, orzu-istak va maqsad - muddoalari ifodalangan g‘oyaviy -nazariy qarashlar va ularni amalga oshirish tizimi.

- milliy sifatlar nima? - mazmunan - mohiyati, maqsad va vazifalari hamda namoyon bo‘lish xususiyatlarida o‘z aksini topadi.

– milliy tamoyillar nima? - biror-bir ta‘limot, dunyoqarashning asosiy, birlamchi qoidasi, boshqaruvchi g‘oya, faoliyatning asosiy yo‘nalishi.

- milliy xususiyatlar nima? - bu birinchi Prezidentimiz tomonidan ko‘rsatib berilgan bo‘lib, “Milliy istiqlol g‘oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillari” risolasida qisqa va muxtasar tarzda bayon qilgan. Ularning eng

asosiy jihati - bu xususiyatlarning umuminsoniy mazmun-mohiyatida to‘la-to‘kis o‘z aksini topgani bilan belgilanadi.

- milliy qadriyatlar - millat uchun muhim ahamiyatga ega bo‘lgan etnik jihat va xususiyatlar bilan bog‘liq qadriyat shakllari, milliy qadriyatlar millatning tarixi, yashash tarzi, ma‘naviyati hamda madaniyati bilan uzviy bog‘liq holda namoyon bo‘ladi.

- milliy mentalitet. (lot. Meng - aql, idrok, zehn, fahm-farosat) - millatning tarixan shakllangan tafakkur darajasi, ma‘naviy salohiyati, yashash va fikrlash tarzi, muayyan ijtimoiy sharoitlarda kamolga yetgan qobiliyati va ruhiy quvvati. Bu tushuncha millatga xos an‘analar, rasm-rusmlar, urf-odatlar, diniy e‘tiqodni ham o‘z ichiga oladi. O‘z navbatida u muayyan millatga mansub kishining turmush tarzi, fikrlashi, dunyoqarashini ham bir qadar belgilaydi, gohida uni baholash uchun asos bo‘ladi, chunki oilaviy tarbiya munosabatlarini takomillashtirish texnologiyasi nazariy va amaliy jihatidan Surxondaryo viloyatidagi, tumalardagi va hududlarda hamda umum ta‘lim maktablarda 50 dan ortiq yashab turgan millat vakillari bilan olib borilgan davra suhbatlari, anketalar va test-savollari shuni ko‘rsatadiki: rusiy zabon oilalarda, qozoq oilalarda o‘tkazilgan suhbatlarida do‘stlik, birdamlik, mehroqibat kabi tarbiyaviy savollar bilan suhbatla-shildi, ularni o‘zbek xalqiga bo‘lgan munosabatlari yaxshi ekanligi ma‘lum bo‘ldi.

Yoshlarni psixologik jihatdan oilaviy hayotga tayyorlash va faoliyatning samarali tashkil etilishi bir qancha ijtimoiy muammolarning ijobiy hal etilishiga o‘z ta‘sirini ko‘rsatadi: -Jamiyatning ijtimoiy ma‘naviy jihatdan rivojlanishini ta‘minlaydi; - jamiyatning ijtimoiy iqtisodiy taraqqiyotining yuqori bosqichga ko‘tarilishida muhim ahamiyat kasb etadi; -mustahkam oilalarni shakllantirish, ularda sog‘lom psixologik muhitni qaror toptirish, oila tarbiyasini samarali tashkil etish, farzandlar tarbiyasida muayyan muvaffaqiyatlarga erishish, oilaviy mojaro, ajrimlarning oldini olish uchun zamin hozirlaydi. Sharqda yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashga qadimdan jiddiy ahamiyat berilgan.

Jumladan Abu Nasr Farobiy, Abu Rayxon Beruniy, Abu Ali Ibn Sino, Yusuf Xos Xojib, Kaykovus, Alisher Navoiy, Rizouddin Ibn Faxriddin kabi allomalar bu masala yo‘zasidan o‘zlarining durdona fikrlarini tarixda qoldirib ketganlarki, ular hozirgacha o‘z ahamiyatini yuqotmagan.

Ular «Nasixatnoma», «Pandnoma», «Hikmatnoma» tarzida bizgacha yetib kelgan. Bu manbaalarda qizlarni hayotga tayyorlashda, ularda birinchi navbatda insoniy fazilatlar shakllangan bo‘lishi, oila muqaddas, uni avaylab asrash aynan uy bekalariga bog‘liq ekanligi haqida turli tarbiyaviy ahamiyatga ega bo‘lgan xodisalar hikoya qilinadi.

«Kaykovus Unsurulmaoni – 63 yoshida o‘g‘liga atab «Qobusnoma» yozib, unda o‘zining bola tarbiyasi, oilaviy hayot, shaxs kamoloti masalalarini bayon etdi. Mamlaktimizning yetakchi psixolog olimlaridan biri Vasila Karimova “Oila ma’rifati” ushbu risola muallifining “Oila ma’rifati” ruknida chop etilayotgan risolalarining dastlabkisi bo‘lib, bu bevosita oilaviy hayot bo‘lag‘asida turgan yoshlar hamda endigina nikox qurib, yaxshi niyatlar bilan turmush qurgan kuyov va kelinchaklarga mo‘ljallangan.

A.Avloniy “Tarbiya biz uchun yo hayot yo mamot, yo najot- yo halokat, yo saodat- yo falokat masalasidir”, degan fikri o‘zbekning kun tartibidan tushmasligi lozim. Chunki avvalgiga o‘xshab qariyalar keksalar yoshlarni odob axloqqa chaqirib yoshlar esa ularni hurmatlab, ularning o‘gitiga amal qilish udumi yo‘qolib bormoqda. Har kim o‘zi bilan ovora birovning gapi birovga yoqmaydi. S.V.Kovolyov o‘smir va qizlarda oila va nikoh tushunchalari haqidagi tasavvurlarga ega bo‘lishlari juda muhimdir, deydi. Nikoh va sevgi tushunchalari 13-15 yoshli bolalarda qarama-qarshi tushunchalar ekanligi bilan ko‘zatiladi, ya’ni ular sevgi va nikoh bir-biriga teskari tushunchalar ekan deb tushunadilar. Talabalarda umr yo‘ldosh tanlashda sevgi tushunchasi faqat 4 o‘rinda, ya’ni xurmat qilish, ishonch, bir-birini tushunish kabi xislatlardan keyin turadi. Yoshlar oilani jiddiy qabul qilmaydilar. Natijada juda ko‘p xatoliklarga yo‘l qo‘yib, keyinchalik oilaning muhimligini psixologik tan

oladilar. Bizning asosiy vazifamiz shuki, o‘smirlarda oilaning qadrini, sevgi, nikoh oiladagi sevgini ro‘li muhimligini va u uzoq va baxtli hayot garovi ekanligini o‘qtirishdir

O‘zbekistonning mintaqada va xalqaro maydonda tinchlik hamda barqarorlikni mustahkamlashga qaratilgan xalqaro tashabbuslarini izchillik bilan ilgari surish, mamlakatning dunyo hamjamiyatidagi iminjini, obro‘-e‘tiborini yanada kuchaytirishga qaratilgan chora-tadbirlarni ko‘rish va uni amalda bajarish kun talabidir. O‘zbekiston tashqi siyosatida ustuvor ahamiyat kasb etadigan yana bir yo‘nalish sifatida jahon siyosiy va iqtisodiy tizimida yetakchi o‘rin tutgan modernizatsiya jarayonlari uchun kerakli ilg‘or texnologiyalar manbai sinalgan, sanoati rivojlangan G‘arb davlatlari bilan ko‘p qirrali hamkorlik, rivojlantirish masalasiga e‘tibor qaratilgan. Tashqi siyosatimizning yana bir asosiy ustuvor yo‘nalishlari qatoriga global siyosiy va iqtisodiyotda tobora asosiy o‘rinlardan birini egallab borayotgan Osiyo Tinch okeani mintaqasi tushunchalari kiritilgan. Tashqi siyosatimizning muhim ustuvor yo‘nalishlaridan yana bir sifatida O‘zbekistonning xalqaro va mintaqaviy faoliyatidagi ishtiroki ko‘rsatilgan va asoslangan.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash va ularda mas‘uliyat hissini oshirish — barqaror jamiyatni shakllantirishning muhim shartidir. Bu jarayon oila, ta‘lim muassasalari va jamiyatning hamkorligi orqali amalga oshiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Karimova V. Oila psixologiyasi. – Toshkent. O‘qituvchi, 2007. - 316 b
2. Karimova O. Oila huquqi asoslari – Toshkent: “O‘qituvchi”, 2003. 154 b.
3. Karimova V. Oilaviy hayot psixologiyasi – Toshkent: Fan, 2006. 142 b.
4. Ziyonet